

*PRILOZI. Institut za istoriju radničkog pokreta,
Sarajevo, br. 1, 2, 3, 1965—1967.*

Ova periodična publikacija Instituta za istoriju radničkog pokreta u Sarajevu dovoljno pokazuje koliki je opseg znanstvenoistraživačkog interesa te ustanove. Institut u Sarajevu osnovan je godine 1959, u vrijeme kad u nas nastaju prvi vidniji pokušaji da se i u okviru republika organizirano i sistematski priđe znanstvenom istraživanju historijskog razvoja radničkog pokreta, Komunističke partije, oslobodilačkog rata i socijalističke revolucije, te potiče interes i za prve korake u historiografskoj obradi razdoblja socijalističke izgradnje. Ta je djelatnost u Institutu započela zapravo 1961, kad se u njemu počinju okupljati i izgrađivati prvi, pretežno mladi, znanstveni radnici — historičari. Otad se Institut postepeno organizira u samostalnu znanstvenu ustanovu, u kojoj na pojedinim tematskim područjima radi već petnaestak suradnika, a uz to je već relativno znatno razvijena i vanjska suradnja. Među dosadašnjim rezultatima naučnoistraživačkog rada Instituta znatnu pažnju privlače *Prilozi* i ta periodična publikacija bez sumnje najvjernije odražava dostignuća suradnika Instituta (o ostaloj djelatnosti Instituta i njegovoj organizaciji usp. *Priloge*, br. I, 479—485; III, 343—348).

Prilozi izlaze povremeno (od dosad izašla četiri sveska, ovdje su prikazana prva tri), a po svom karakteru obavljaju ulogu zbornika i historijskog časopisa s redovitim rubrikama: I Članci i studije, II Prilozi, III Prikazi, IV Osvrti, te rubrikom informacija iz Instituta. Prve dvije rubrike su osnovne u *Prilozima*, pa je pažnja ovog prikaza usmjerena na radove koji su u njima obuhvaćeni. 1. Premda se tek nekoliko radova odnosi na problematiku razvoja radničkog pokreta prije prvog svjetskog rata, ipak već oni pokazuju da se radi o zanimljivoj i značajnoj komponenti u historijskom razvoju Bosne i Hercegovine. Prilog I. Hadžibegovića, Položaj radništva u Bosni i Hercegovini do majskih štrajkova 1906. godine (III, 47—74), bez sumnje znatno proširuje dosadašnja relativno skromna istraživanja problema porijekla, strukture, brojnog stanja, ekonomskog položaja i ekonomskih akcija radnika u tom periodu, koji je, kako autor ističe, najmanje poznat. Na osnovi prilično opširne dokumentacije autor ukazuje na inače proširenu pojavu i izvan Bosne i Hercegovine, o stavu austrougarskih vlasti prema domaćem radništvu, odnosno davanju prednosti stranim radnicima svih kategorija. Iako su ti radnici bili u početku »stabilizator privrede« u odnosu na domaću radnu snagu u industriji i rudarstvu — koja je bila većinom seljačkog porijekla i svoj rad shvaćala kao dopunsko zanimanje pretpostavljajući mu obradu zemlje — oni ipak s vremenom počinju da na domaće radništvo sve vidljivije utječu u smislu njegove klasne orijentacije. Ekonomske akcije radnika, koje počinju sve više obilježavati njihovu djelatnost, vlasti su zbog toga ocjenjivale kao »import«, a nisu uočavale posebnosti domaćeg pokreta. Radnički pokret u Bosni i Hercegovini koji se tako razvija u uvjetima »potpune političke obespravljenosti, svakodnevnog naglašavanja konfesionalnih i nacionalnih razlika, bez i jednog školovanog čovjeka u svojim redovima [...]«, god. 1906. masovno istupa kao organizira-

na snaga, označavajući time viši stupanj u borbi za poboljšanje svoga ekonomskog položaja.¹

Prilog E. Redžića, Austrijska socijalna demokratija i pitanje Bosne i Hercegovine (II, 7—25), bavi se zanimljivim pitanjem koje nije pobuđivalo znatniju pažnju u historiografiji. Zbog nepristupačnosti arhivske građe o toj problematici, autor svoj rad temelji na osnovi proučavanja austrijske socijaldemokratske štampe, stenografskih zapisnika partijskih kongresa i austrijskog parlamenta, služeći se pri tome prvenstveno stavovima i ocjenama austrijskih socijalističkih prvaka (Renner, Bauer, Nemeč, Adler). Razmatrajući pitanje Bosne i Hercegovine u okviru politike austrijske socijalne demokracije prema jugoslavenskom pitanju, autor sistematizirano iznosi njene stavove i u svom zaključku potvrđuje poznatu ocjenu: »U tretmanu bosanskog pitanja austrijska socijalna demokratija kretala se u okviru koncepcija Brnskog nacionalnog programa, pridržavajući se uporno na njemu zasnovanih rješenja (kulturna autonomija, F. J.), uprkos okolnostima koje su tražile drukčiji prilaz nacionalnom pitanju u Austriji uopšte i bosanskom pitanju posebno.«

2. Najbrojnija grupa radova odnosi se na rezultate istraživanja historijskog razvoja u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata, s težištem na radničkom pokretu i KPJ. Većina radova ima zadaću da na osnovi relativno opsežne dokumentacije ukaže na neprekidnu aktivnost KPJ i drugih revolucionarnih snaga, u specifičnoj situaciji u kojoj se nalazila Bosna i Hercegovina, s obzirom na heterogenost sastava stanovništva i kao poprište borbe hrvatske i srpske buržoazije.

I. Karabegović, *Glas slobode* od 1909—1929. godine i njegov značaj za proučavanje istorije radničkog pokreta u Bosni i Hercegovini (II, 27—74), prikazuje osnovni sadržaj prvoga socijalističkog lista u BiH, ističe glavne probleme koji se u njemu iznose i ocjenjuje njegovo značenje u okvirima historijskog razvoja radničkog pokreta u BiH i u Jugoslaviji. Od osnovnih razvojnih faza lista (socijaldemokratski period od 1909. do listopada 1914; od 1917. do Kongresa ujedinjenja; komunistički period od travnja 1919. do kraja 1920; reformistički period od 14. svibnja 1921. do 10. srpnja 1929), autor posebno ukazuje na prva dva perioda, za koja list služi kao važan izvor zbog nedostatka arhivske građe za istraživanje radničkog pokreta u BiH.

Bogatu dokumentaciju iznosi R. Brčić u prilogu: Štrajk rudara Bosne i Hercegovine 1920. godine (I, 29—54) sa zadaćom da objasni tu neuspjelu akciju radničke klase. Autor ističe više uzroka neuspjeha te akcije: politička situacija u zemlji potkraj 1920. godine nije bila povoljna za revolucionarni radnički pokret na čelu s KPJ i CRSVJ; mjere vlasti (Uredba o militarizaciji i Obznan) presjekle su normalan tok štrajka; materijalna baza Saveza rudarskih radnika BiH bila je nedovoljna da on izdrži do kraja u borbi za ostvarenje svojih zahtjeva; vlada u Beogradu i Zemaljska vlada za BiH su štrajk »tretirale kao političku akciju Komunističke partije čiji je cilj rušenje postojećeg poretka«; štrajk je i poslije ugušivanja istican kao »smišljena akcija komunista« i sve je bilo usmjereno na zabranu rada KPJ i CRSVJ.

¹ U okvir te problematike spada prilog *M. Gavrića*, Napad na nadnice rudara Kreke krajem XIX veka (I, 9—28) koji detaljnije prikazuje težak ekonomski položaj radnika u tome rudniku.

O solidarnosti bosansko-hercegovačkog proletarijata s revolucijama u Rusiji i Mađarskoj, koja se, izuzimajući aktivne učesnike iz BiH, ispoljavala u prvom redu u *Glasi slobode*, informira I. Karabegović u radu: *Oblici podrške radničkog pokreta u Bosni i Hercegovini revolucijama u Rusiji i Mađarskoj do konca 1920. godine* (III, 75—86).

Radničkim pokretom u prvim poratnim godinama bavi se i U. Nedimović u raspravi: *Radnički pokret u Bosni i Hercegovini u prvoj polovici 1921. godine* (I, 55—95), dokazujući da je sredinom 1921. prestala svaka partijsko-politička aktivnost komunista u Bosni i Hercegovini. Revolucionarni radnički pokret, kojem je zabranjeno djelovanje, ušao je u krizu i postepeno će se oporavljati od kraja iste godine.

D. Škarica, *Djelatnost Kluba akademičara Banje Luke pred II svjetski rat* (I, 109—136), prikazuje u cijelosti djelatnost toga udruženja, koje je bilo jedno od najaktivnijih u Bosni i Hercegovini. Taj rad, koji istražuje brojne oblike djelatnosti lijeve studentske omladine u Banjoj Luci (kulturno-prosvjetni rad, rad na selu, suradnja s drugim naprednim studentskim i ostalim društvima, odnos režima), bez sumnje ukazuje na potrebu sličnog proučavanja brojnih akademskih udruženja, koja su djelovala širom čitave zemlje. To bi istraživanje, naime, znatno pomoglo cjelovitijem uočavanju i objektivnijoj ocjeni udjela inteligencije u predratnom radu KPJ i kasnije u narodnooslobodilačkoj borbi.²

Opsežniji rad D. Begić, *Antifašistički pokret žena u Bosni i Hercegovini u vremenu od 1937. do 1941. godine* (I, 137—198), istražuje značajnu, ali u našoj historiografiji znatno zanemarenu komponentu razvoja širokog revolucionarno-demokratskog pokreta na čelu s KPJ u predratnim godinama. Služeći se relativno opširnom dokumentacijom, autor je uočio i istakao niz važnih obilježja naprednog ženskog pokreta u BiH, koja su značajna za pokret u čitavoj zemlji (organizacione forme, oblici rada KP s organizacijama ženskog pokreta, karakter brojnih akcija i dr.), ali se u njegovu prikazu iznose i mnoge specifičnosti. U vezi s tim vrijedno je istaći i bogatu faktografsku stranu priloga.

Potpunijem poznavanju djelatnosti sindikalnog pokreta u Bosni i Hercegovini, od sredine tridesetih godina, pridonosi kronološki prikaz štrajkova koji je s osnovnim podacima o izvorima i literaturi izradio A. Hadžirović.³

Za razliku od tih priloga, koji ukazuju na širinu i raznovrsnost djelatnosti KPJ u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata, jedino se rad D. Begić, *Peta pokrajinska konferencija Komunističke partije Jugoslavije za Bosnu i Hercegovinu* (III, 145—165), neposrednije odnosi na njen organizaciono-politički razvoj. Prikaz organizacionog stanja KP u BiH i analiza nekih

² I prilog N. Šebića, *Neki momenti iz djelatnosti radničkog društva »Prijatelji prirode«* (II, 163—176), u kojem se ukazuje na jedan od oblika legalne djelatnosti KPJ u predratnim godinama, također može da bude poticaj za potrebu šireg istraživanja spomenutog veoma popularnog radničkog društva.

³ A. Hadžirović, *Pregled štrajkova vođenih u Bosni i Hercegovini od 1935—1941. godine* (II, 373—394). Kao prilog upoznavanju problematike sindikalnog pokreta u Jugoslaviji zanimljiv je i autorov rad: *Donošenje »Uredbe o utvrđivanju minimalnih nadnica, zaključivanju kolektivnih ugovora, pomirenju i arbitraži«* 13. februara 1937. godine (I, 97—109).

osnovnih pitanja, uglavnom zasnovani na dokumentima te Konferencije, upoznaju nas u osnovi sa završnom etapom predratnog razvitka partijske organizacije, te time ispunjavaju jednu znatnu prazninu.

Nekoliko priloga posvećenih proučavanju nacionalnog pitanja u Bosni i Hercegovini sa zadovoljstvom naviješta da Institut u Sarajevu pokazuje dužan interes za istraživanje te važne problematike. Na prvom mjestu treba spomenuti prilog N. Babića, *Bosna i Hercegovina u koncepcijama građanskih političkih snaga i Komunističke partije Jugoslavije do 1941. godine* (III, 7—45), jer u njemu autor pokušava u cjelovitom prikazu uočiti i istaći osnovna obilježja razvoja nacionalnog pitanja u Bosni i Hercegovini iz aspekta jasno izraženog u samom naslovu. Autor potpuno jasno utvrđuje i ocjenjuje neke osnovne komponente politike građanskih stranaka, s jedne strane, i KPJ, s druge, prema pitanju Bosne i Hercegovine (ideja o autonomiji BiH i njen razvoj, BiH u okviru velikosrpske koncepcije, federalistička koncepcija i BiH, specifičnosti zaostrenog vjerskog i nacionalnog antagonizma, ekonomske posljedice i dr.), ali njegov postupak treba u prvom redu shvatiti kao otvaranje niza pitanja. S obzirom na karakter rada, neka druga značajka i ne bi mu se mogla dati. Istraživanje neobično složenog i osjetljivog kompleksa nacionalnog pitanja, a to znači međunacionalnih odnosa u Bosni i Hercegovini, bez sumnje je neobično široko i plodno polje za istraživanje koje tek u budućnosti može rezultirati cjelovitim, sintetičkim naporom. Šteta je da Babić nije šire postavio svoj zadatak i potpunije crpio postojeću, ne baš oskudnu, literaturu o toj problematici, kad je na tom putu već učinio vidljiv korak. Tako bi u njegovom radu našla znatnije mjesto i politika građanskih snaga iz Hrvatske (Zagreba) koje je pitanje Bosne i Hercegovine neprestano zaokupljalo, osobito tridesetih godina, bez obzira radi li se o separatističkim elementima (ustaše) ili o vodstvu HSS-a na čelu s Mačekom.

U taj kompleks ulazi i rad A. Purivatre, *Političke partije prema agrarnoj reformi u Bosni i Hercegovini neposredno poslije 1918. godine* (III, 87—126), iako se prvenstveno bavi problemom sela i agrara. Međutim, analiza odnosa političkih stranaka u BiH prema tim pitanjima neminovno odvlači na široko polje političkog života uopće. Autor je na osnovi odgovarajuće arhivske građe, dosta opsežne suvremene štampe i druge dokumentacije, sistematizirano prikazao probleme agrarne reforme u svjetlu politike relativno brojnih građanskih stranaka i grupacija u Bosni i Hercegovini (pretežno muslimanskih) koje su bile aktivne na početku života jugoslavenske države. Bogatom fotografijom autor je donekle uspio da ukaže i na neke specifičnosti agrarne reforme BiH i tako znatno dopuni dosadašnja istraživanja koja su, kako s pravom ističe, bila uglavnom jednostrana.

Dva priloga T. Iška⁴ o djelatnosti hrvatskih političkih stranaka u BiH zaslužuju posebnu pažnju zbog toga što se razvoju HRSS-a u prvim godinama jugoslavenske države uopće ne pridaje veća pažnja, a u vezi s tim i položaju Hrvata i njihovoj političkoj orijentaciji u BiH. Autor s pravom ističe težinu znanstvene obrade te problematike zbog nepostojanja sačuvane stranačke arhive

⁴ T. Išek, *Hrvatska republikanska seljačka stranka prema Bosni i Hercegovini i orijentacija Hrvata BiH do 1923. god.* (II, 75—121); *Aktivnost hrvatskih stranaka u Bosni i Hercegovini u izborima 1923. godine* (III, 127—143).

i samoga političkog statusa HRSS. Ta autorova prva istraživanja koja su, kako sam kaže, tek dio znatno šireg proučavanja problematike odnosa HRSS-a prema BiH, unose već bez sumnje dosta novog svjetla u razmatranje i upoznavanje značajnog i složenog pitanja orijentacije hrvatske građanske klase u BiH prema Zagrebu kao političkom središtu u kojemu se traži oslonac za vlastitu djelatnost. U istraživanju korijena te orijentacije autor već ovom prilikom pokazuje vidljive rezultate. Neravnopravan ekonomski i politički položaj hrvatske buržoazije u BiH, u odnosu na srpsku, nakon 1918, imao je važnog odjeka i reperkusija na položaj hrvatskog stanovništva u tim zemljama. Jačanje utjecaja predstavnika hrvatske buržoazije u stanovništvu BiH počinje osobito dolaziti do izražaja nakon donošenja Ustava 1921, kad zaoštreniji sukobi između glavnih političkih stranaka u zemlji uzrokuju porast interesa HRSS-a za Bosnu i Hercegovinu. Bez sumnje će daljnja istraživanja omogućiti potpunije upoznavanje te komponente u razvoju hrvatskog nacionalnog pokreta koji već od prvih godina izrasta u jednu od najjačih opozicionih građanskih snaga protiv hegemonije Beograda.

Prilog D. Begić, Pokret za autonomiju Bosne i Hercegovine u uslovima sporazuma Cvetković—Maček (II, 177—191), dopunjuje i proširuje dosadašnje poznavanje toga pitanja, tj. pojačane djelatnosti različitih građanskih stranaka oko budućeg položaja BiH u situaciji, kad se računalo da je otvoren proces daljnjeg preuređenja države.

Što se tiče istraživanja ekonomskog razvoja BiH, u *Prilozima* se na tu problematiku odnosi samo zanimljiv rad K. Hrelje, Industrija i saobraćaj u Bosni i Hercegovini od 1929—1941. godine (II, 123—161), koji je inače dio autorovih opširnijih istraživanja.

3. Istraživanje razdoblja 1941—1945. u Bosni i Hercegovini pokazuje po radovima u *Prilozima* znatnu širinu i raznovrsnost interesa. U tom okviru, što je i potpuno shvatljivo, osjetno najveća pažnja posvećuje se narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji u BiH.

Na probleme organiziranja oružanog ustanka 1941. godine odnose se dva priloga, i to oba na Hercegovinu. N. Bajić, Komunistička partija Jugoslavije u Hercegovini u ustanku 1941. godine (II, 193—260), daje opširniji prikaz stanja partijske organizacije uoči aprilskog rata, zatim priprema oružanog ustanka u Hercegovini i problema njegova organiziranog pokretanja, postavljajući ga u okvir šire političke situacije.⁵

S obzirom na probleme NOB-a u Bosni najveća pažnja je posvećena istraživanju razvitka narodne vlasti 1941. godine.⁶ V. Đuretić, Stvaranje prvih organa narodne vlasti u zapadnoj Bosni (I, 251—299), pokušao je uočiti i ocijeniti osnovne specifičnosti u stvaranju narodne vlasti na tom području Bosne, gdje su djelovali različiti klasni i politički faktori. Autor pri tome znatnu pažnju poklanja analizi utjecaja tih faktora, ukazujući na to koliko

⁵ Drugi prilog je dao M. Vukomanović, Ustanak u gornjoj Hercegovini juna 1941. godine (I, 199—228).

⁶ Izvan toga okvira samo je kraći tekst M. Čankovića, Mreža partijskih rukovodstava u tuzlanskoj oblasti pred početak ustanka i u istočnoj Bosni krajem 1941. godine (rekonstrukcija), (III, 257—264).

su utjecali na proces nastanka i daljnjeg razvoja narodne vlasti. Dva priloga D. Borovčanina odnose se na probleme stvaranja prvih organa narodne vlasti u istočnoj Bosni i pokušavaju, uz isticanje nekih specifičnosti, uočiti i kvalitativne promjene koje nastaju pod utjecajem općih uvjeta razvoja NOB-a u Jugoslaviji.⁷

U *Prilozima* se određena pažnja pridaje i istraživanju problema koji ulaze u okvir okupacionog sistema i politike ustaške NDH. Budući da je objektivno istraživanje razvoja NOP-a u BiH nemoguće zamisliti bez obrade tih komponenata, taj interes za njih svakako treba pozdraviti. Rad R. Brčića, Njemačko-italijanske suprotnosti oko Bosne i Hercegovine u svjetlu okupacije 1941. godine (III, 167—198), čini na neki način uvod u istraživanje te problematike. S obzirom na karakter samog rada, tj. na metodski postupak, treba istaći da je dokumentarna podloga, na kojoj je autor radio, sastavljena prvenstveno od različite literature, znanstvenog, publicističkog, memoarskog karaktera. Budući da ta literatura svojim sadržajem ne osigurava samo odgovarajuću faktografsku stranu, nego je već sama po sebi opterećena brojnim, često suprotnim ocjenama, treba požaliti što autor nije bio dosljedniji upravo u nenoj analizi. Prilog R. Hurema, Sporazumi o saradnji između državnih organa Nezavisne Države Hrvatske i nekih četničkih odreda u istočnoj Bosni 1942. god. (II, 285—325), osvjetljava relativno važan momenat iz politike ustaške NDH koja je, u interesu održavanja vlastitih pozicija na području BiH, pribjegavala traženju suradnje s onim protivničkim snagama koje su nastupale protiv NOP-a.⁸

4. Premda svojim sadržajem dodiruju više ili manje brojna pitanja iz razvoja radničkog pokreta i SKJ u svim razdobljima, koja su poslužila kao kriterij u ovom prikazu, ipak materijali skupa posvećenog *Pregledu istorije Saveza komunista Jugoslavije*, održanog u Sarajevu potkraj veljače 1964, a koji su objavljeni u *Prilozima* (I, 303—437), treba posebno zabilježiti. Radi se, naime, o činjenici da su u toj diskusiji o *Pregledu*, koju su organizirali Društvo istoričara BiH i Institut u Sarajevu, sudjelovali brojni zainteresirani znanstveni radnici iz BiH, među kojima je prvi put istupilo i više suradnika Instituta. Njihovi prilozi u diskusiji mogu se na neki način smatrati kao prvi rezultati naučnoistraživačkog rada te ustanove. Ne ulazeći ovdje u samo razmatranje sadržaja diskusije, treba prvenstveno istaći da je ona obuhvatila gotovo sva bitna pitanja s područja te problematike, postavljajući ih pretežno u smislu njihova daljnjeg istraživanja.⁹

⁷ D. Borovčanin, Prvi organi narodne vlasti na Romaniji (II, 261—283); Nastanak, razvoj i djelatnost organa narodne vlasti u istočnoj Bosni 1941. godine (III, 199—224).

⁸ Karakterističan je pokušaj D. Lukača, Banja Luka u prvim danima okupacije (I, 229—249) da cjelovitije obuhvati razvoj političke atmosfere u jednom gradu i u posebnoj situaciji.

⁹ N. Babić, O »Pregledu istorije Saveza komunista Jugoslavije«, N. Šarac, Prikaz I—V glave »Pregleda istorije SKJ«; R. Hurem, Osvrt na VI glavu »Pregleda istorije SKJ«; B. Đurđev, Potreba sagledanja kompleksnosti komunističkog pokreta; M. Đurić, Osvrt na uvodni dio »Pregleda istorije SKJ«; M. Erić, Osvrt na uvod i prvu glavu »Pregleda istorije SKJ«; U. Nedimović, Napomene o obrazovanju SKOJ-a, o donošenju Obznane i obnavljanju organizacija KPJ u prvoj polovini 1921. godine; A. Hadžirović, O ocjeni uloge KPJ u formiranju političke svijesti naroda u godinama pred drugi svjetski rat; E. Redžić, Nekoliko napomena o »Pregledu istorije SKJ«; M. Gavrić, Kominternu i KPJ; D. Begić, Sporazum Maček-Cvetković u »Pre-

Neka pitanja organizacije znanstvenoistraživačkog rada također su našla svoje mjesto u *Prilozima* zbog neposredne zainteresiranosti Instituta za njih.¹⁰ Također se određena pažnja posvećuje i pitanjima unapređenja arhivske službe.¹¹

Fikreta Jelić-Butić

---

gledu istorije SKJ»; H. Čemerlić, Pitanje nacionalnog osjećanja Muslimana; A. Babić, Kratke primjedbe i prijedlozi; D. Škarica, Uloga napredne studentske i srednjoškolske omladine u revolucionarno-demokratskom pokretu u zemlji u godinama pred II svjetski rat; T. Išek, Pitanje kriterija u istorijskom istraživanju; B. Bokan, O mjestu i ulozi Bosanske krajine u narodnoj revoluciji 1941—1945. godine; Dž. Juzbašić, Nekoliko primjedaba i mišljenja o »Pregledu istorije SKJ«; D. Lukač, O potrebi šireg izučavanja uslova koji su doprinijeli različitom odnosu pojedinih slojeva i grupa prema ustanku 1941. godine; A. Purivatra, Tri pitanja iz političkog života BiH; V. Đuretić, Pitanja političke strukture NOR-a; N. Bajić, Da li su u 1941—1942. godini postojale organizacije Narodnooslobodilačkog fronta; R. Brčić, »Front narodne slobode« u »Pregledu istorije SKJ«. U diskusiji su sudjelovali i autori *Pregleda*, P. Morača i S. Dimitrijević, čiji su prilozii također objavljeni.

¹⁰ R. Hurem, O rezultatima i problemima rada na istoriji narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije (III, 235—240); Z. Anđonić, O nekim problemima na realizaciji studijskog projekta »Istorija radničkog pokreta i SKJ« za period 1941. do 1945. godine (III, 241—255); Referat i diskusija o »Predlogu studijskog projekta za istoriju SFRJ« vođena na sastanku 3. novembra 1964. godine u Sarajevu u organizaciji Instituta za proučavanje istorije radničkog pokreta (II, 395—424. Sudjelovali: V. Đuretić, Dž. Juzbašić, B. Jakšić, K. Hrelja, D. Otašević, A. Purivatra, M. Bogičević, F. Buturović, B. Petranović).

¹¹ T. Kraljačić—M. Čanković, Memoarska građa kao istorijski izvor i problem njenog prikupljanja, arhivističkog sređivanja i obrade (II, 329—342); V. Mitrašević, Principi mikrofilmovanja arhivske građe i druge dokumentacije i problem sređivanja i obrade mikrofilmova (II, 343—371).